

Катерина ШОВШ

директор коледжу Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II, здобувач НПУ імені М. П. Драгоманова

Ключові слова: людина, освіта, культура, інформація, інформаційна культура.

Аналізуються особливості формування інформаційної культури майбутніх соціальних педагогів, учителів та соціальних працівників, насамперед, важливість доступу до (та освоєння) інформаційно стиснутого соціального досвіду поколінь. Традиції, звичаї народу, особливості його ментальності, що виявляються насамперед у побуті, є тією первинною базою й одночасно джерелом, із якого соціальний педагог черпає моделі, підходи, способи роботи з людьми різного вікового, майнового, релігійного і т. п. статусу. Інформаційна культура соціального педагога має включати в себе глибокий загальнолюдський почуттєвий сегмент, який забезпечує людське і людяне ставлення до своїх реципієнтів, співпереживання їх долі і перспективи входження в суспільну цілісність.

УДК 004:316.74:37.013.42

ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА: ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ

© Шовш К., 2017

Інформаційна культура соціального педагога як елемент його загальної культури базується на володінні ним сучасними інформаційними технологіями й покладає на нього відповідальність за виховання інформаційних компетенцій у своїх учнях, тому слід мати на увазі, що вона формується, насамперед, під час навчальної підготовки майбутніх соціальних працівників у педагогічних закладах освіти. При цьому інформаційна підготовка майбутнього соціального педагога має спільні і відмінні характеристики порівняно з подібним процесом, розрахованим на інші категорії майбутніх фахівців, скажімо, інженерів, технологів тощо. Спільним для всіх майбутніх фахівців є їх інформаційна підготовка, спрямована на володіння інформаційно-комунікативними технологіями й формування здатності застосовувати їх у своїй практичній діяльності. Особливе в інформаційній підготовці соціального педагога обумовлено необхідністю формування його здатності передати інформаційні компетенції своїм учням, виховати в них потребу й потяг до оволодіння інформаційною культурою відповідно до вимог становлення та розвитку інформаційного суспільства. Зупинимось на розгляді цієї проблематики більш детально.

Інформаційне суспільство – це не просто змінена соціальна, виробнича, економічна чи політична структура, це ще й нові

виклики, що постають перед кожною окремою людиною. Відповіддю на ці виклики може бути лише високий рівень інформаційної грамотності, обізнаності і культури. Досягнення такого рівня лежить, здебільшого, у площині освіти. Отже, одним з ключових суб'єктів формування у населення високого рівня інформаційної культури є педагог, який, своєю чергою, має бути максимально компетентним в інформаційно-комунікативному розумінні. «З початком нового століття суспільство підійшло до нового етапу інформатизації освіти, який вимагає нових підходів до підготовки вчителя, вихователя, викладача вищої школи» [2, с. 626]. Предметом нашого дослідження є формування соціальних педагогів та соціальних працівників нової формації у процесі навчання у педагогічному університеті. Головним критерієм такого формування, з нашого погляду, є досягнення майбутніми соціальними педагогами високого рівня інформаційної культури. «Інформаційна культура вчителя в сучасних умовах стає фактором його професійного розвитку» [8, с. 139]. Таким чином, вивчення інформатики та інших дисциплін, спрямованих на підвищення рівня інформаційної культури, є важливим чинником формування особистісно-професійних компетентностей майбутнього вчителя. Водночас таке вивчення має підпорядковуватися загальній логіці навчання і виховання саме вчителя, тобто залежати від основних вимог, що постають перед професійним становленням педагога.

Для формування майбутнього педагога з високим рівнем інформаційної культури та комунікаційної компетентності необхідно на концептуально-теоретичному та навчально-методичному рівні розробити чіткі програмні настанови, на основі яких має формуватися інноваційно-гуманістичний культурно-інформаційний простір педагогічного вишу. «Проте в педагогічній науці до цих пір відсутні педагогічно виважені і науково обгрунтовані підходи до побудови комп'ютерно-орієнтованих методичних систем навчання інформаційних технологій студентів педагогічних спеціальностей у педагогічному університеті, критерії їх ефективності щодо навчання і виховання, формування світогляду студентів, їхніх професійно значущих компетентнос-

тей у галузі найбільш масових і соціально значущих інформаційних технологій» [15, с. 109]. Таким чином, сьогодні надзвичайно актуальною є тематика, спрямована на визначення того, яку значимість має інформатика для вчителя, а також що є спільного й відмінного, особливого порівняно з формуванням інформаційних компетенцій для інших категорій майбутніх фахівців.

Ключовим завданням сучасної педагогічної спільноти є інтегративне поєднання новітніх інформаційних, комп'ютерних, мультимедійних, мережевих технологій із навчально-виховними технологіями інноваційно-гуманістичного характеру. Майбутній учитель повинен уміти на світоглядно-ціннісному рівні поєднувати інформаційні та педагогічні засоби, створюючи для своїх вихованців розвивальний інформаційно-культурний простір. «Курси інформатики, як у школі, так і ВНЗ, переважно навчають роботи з комп'ютером, основ програмування, залишаючи поза увагою соціально-інформаційні процеси. Переважає прагматичний підхід, який виявляється в тому, що здобуті знання сприймаються тільки щодо їх конкретного практичного застосування в навчальній або професійній діяльності. Таке обмежене розуміння цілей і завдань виховання інформаційної культури особистості перешкоджає цілісному її формуванню і не сприяє виробленню правильних уявлень про інформаційну картину світу. У зв'язку з цим завдання системи освіти полягає в тому, щоб усе соціальне середовище було спрямоване на формування інформаційної культури особистості, щоб вона не обмежувалася процесом навчання, а відбувалася в побуті, дозвіллі й інших сферах життєдіяльності. Особливо це важливо в професійній підготовці й забезпеченні професійного зростання педагога, оскільки цей процес не припиняється з випуском фахівця з вищого навчального закладу, не обмежується рамками системи підвищення кваліфікації – він є безперервним розвитком і саморозвитком професіонала, зумовленим періодично оновлюваними вимогами до нього зі сторони світової спільноти. Практика доводить, що наша країна сьогодні не відчуває дефіциту грамотних «технарів». Проте для впровадження й використання ін-

формаційних технологій в освіті потрібні не лише технічні фахівці, котрі створюють, розвивають і підтримують технології, але й педагоги, підготовлені до застосування цих технологій» [13, с. 278–279]. Такі педагоги можуть формувати свої базові особистісно-професійні інформаційні компетентності виключно в інноваційно-гуманістичному інформаційно-культурному просторі педагогічного університету. Тому сьогодні набуває особливої актуальності проблематика розробки та впровадження нових принципів формування інформаційно-культурного та навчально-виховного просторів педагогічних вишів. При цьому інформаційне та навчальне середовище, створюване для майбутніх учителів, мають бути гармонійно синхронізовані та інтегровані [12].

Для соціального педагога вкрай важливим є інформаційно стиснутий соціальний досвід поколінь. Традиції, звичаї народу, особливості його ментальності, що виявляються насамперед у побуті, є тією первинною базою й одночасно джерелом, з інформації про які соціальний педагог моделює підходи, способи роботи з людьми різного вікового, майнового, релігійного і т. п. статусу.

На відміну від спеціалістів в інших галузях соціального функціонування, соціальний педагог має не лише володіти певними професійними засобами комп'ютерного спрямування, але й повноцінно застосовувати інноваційно-гуманістичні технології навчання та виховання. У зв'язку з цим комп'ютерні засоби та мережі постають лише як один з елементів цілісної, інтегрованої, креативної інформаційної культури вчителя. «В умовах інформатизації освіти вимоги до інформаційної культури вчителя підвищуються. Це пов'язано з професійною діяльністю вчителя, яка нині характеризується використанням сучасних інформаційних і комунікаційних засобів. У цих умовах змінюється характер його праці. Педагогу доводиться, по-перше, проектувати і конструювати технологію навчання; по-друге, розробляти на її основі дидактичний інформаційний комплекс навчальної дисципліни; по-третє, обґрунтовувати на комунікативному рівні логіку організації педагогічної взаємодії з тими, що навчаються; по-четверте, вибрати адекватні

форми і методи управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів; по-п'яте, розробляти і формувати педагогічні тести і тестові завдання для організації контролю і самоконтролю тощо» [11, с. 167]. Таким чином, інформатика для майбутнього вчителя – це не лише дисципліна, що надає ключові знання для користування комп'ютерними технологіями, але й фундаментальна, інтегральна сфера необхідних для здійснення власне педагогічних завдань інформаційно-культурних компетентностей.

Важливо, щоб у процесі навчання в педагогічному університеті майбутній учитель глибоко усвідомив принцип того, що будь-які комп'ютерні, мультимедійні, мережеві технології у педагогіці мають бути спрямовані виключно на формування гуманістичного навчально-виховного простору, орієнтованого на якнайширше сприяння творчій, креативній, соціалізаційній самореалізації кожного окремого учня і вихованця. «Хоча сучасні освітні технології й узагальнені трьома основними чинниками технічного гатунку – комп'ютерною технікою, інформаційними мережами і мультимедійними засобами, – однак спрямовані вони на людину і покликані сприяти її розвитку. Комп'ютерна техніка допомагає індивідуалізувати навчання, налагодити зворотний зв'язок з тим, хто навчається, звільнити суб'єктів навчального процесу від рутинної роботи. Завдяки людині така техніка в процесі її використання набуває особливого змісту. Щодо цього у практичній педагогіці навіть склалися не тільки такі пріоритетні напрями аналізу застосування комп'ютера, як вивчення основ інформатики й обчислювальної техніки чи керування освітніми установами і навіть регіональними освітніми системами. Особлива увага нині стала приділятися і впровадженню інформаційних технологій в освітній процес, розгортанню системи освіти на підставі використання найсучасніших інформаційних технологій» [7, с. 16]. Але таке використання не може бути для педагогів самоціллю. Будь-яке застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освіті має бути спрямованим виключно на підвищення гуманістичної інтенсивності та інноваційної творчості навчально-виховного процесу. Майбутній вчитель має вміти компетент-

но та результативно застосовувати можливості новітніх технологій для інтенсифікації та гуманізації педагогічних практик та методик.

Орієнтуючись на ключові інноваційно-гуманістичні педагогічні цілі, майбутній соціальний педагог має на високому компетентнісному рівні володіти і новітніми інформаційно-комунікаційними технологіями. Без високого рівня інформаційної культури та комп'ютерної грамотності сучасний учитель не може розвиватися і прогресувати в професійному та особистісному плані. «Вимоги до сучасного вчителя у галузі використання комп'ютерних технологій досить високі, оскільки програмне забезпечення вивчення предмета включає широкий діапазон програмних засобів і навчальних матеріалів, орієнтованих на різні рівні, етапи, аспекти і профілі навчання. Крім того, учитель повинен володіти необхідним термінологічним апаратом для використання комплексу програмних засобів. Це обумовлює уточнення та вдосконалення змісту роботи педагога з інформацією та інформаційними технологіями» [6, с. 9–10]. Враховуючи це, вища педагогічна освіта у своєму програмно-дисциплінарному вимірі має містити значний комплекс навчальних курсів і практичних занять щодо оволодіння студентами фундаментальними знаннями з інформатики, а також ключовими компетентнісними здатностями щодо використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологічних новацій.

Важливою педагогічною компетентністю майбутнього вчителя є спроможність використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій саме з метою вдосконалення методичного забезпечення навчально-виховного процесу. Саме в цьому полягає одна з важливих відмінностей того, як майбутні вчителі мають вивчати інформатику та пов'язані з комп'ютерними технологіями дисципліни, на відміну від багатьох інших категорій спеціалістів. «Одночасне використання мультимедійних засобів, комп'ютерів та Інтернету дозволяє зробити процес навчання більш інтенсивним й інтерактивним. Найкращий результат досягається застосуванням таких методів, як взаємне навчання; навчання в умовах, наближених до реальних; проблемно-орієн-

товане навчання; рефлексія тощо» [3, с. 19]. Ці особливості необхідно обов'язково враховувати під час формування вчителів нового покоління в сучасних педагогічних вишах. Для цього необхідно розробляти нові гнучкі методики підвищення рівня інформаційної культури майбутніх педагогів засобами навчання і виховання, доступними сучасній вищій освіті.

Зрештою, в організації та змістовно-структурному забезпеченні навчального процесу у вищому педагогічному навчальному закладі обов'язково треба враховувати сучасні вимоги педагогічної дійсності до майбутнього вчителя. У сучасній педагогіці достатньо чітко визначені ключові інформаційно-культурні особистісно-професійні компетентності, якими має володіти кваліфікований учитель, орієнтований як на активний розвиток своїх вихованців, так і на власне професійне та особистісне вдосконалення. «Сучасна педагогічна наука визначила перелік основних знань і вмінь, якими має володіти педагог у галузі інформаційно-телекомунікаційних технологій: 1) знати структуру та принципи роботи засобів комп'ютерної техніки, інформаційних і телекомунікаційних технологій; 2) знати можливості та галузі використання інформаційних технологій, автоматичних навчальних систем, автоматичних систем управління та їх вплив на різноманітні сфери професійної діяльності, перспективи подальшого розвитку; 3) знати принципи побудови та функціонування інформаційно-телекомунікаційних технологій різних класів, знатися на автоматичних навчальних системах та методиці створення автоматизованих навчальних курсів; 4) володіти методологією розробки та розв'язання задач за допомогою комп'ютерних технологій; 5) уміти кваліфіковано застосовувати прикладні програми широкого та спеціального призначення; 6) володіти навичками роботи з програмами автоматизованої підготовки документів, системами машинної графіки, редактором текстів, базами даних, електронними таблицями» [9, с. 365]. Такі значні вимоги до вчителя нового покоління зумовлюють необхідність фундаментальної підготовки студентів педагогічних університетів у галузі інформатики з тісним взаємозв'язком з педагогічними методиками, технологіями

і принципами організації навчально-виховного процесу в навчальних закладах різних рівнів акредитації.

Сьогодні в концептуально теоретичному дискурсі вітчизняної педагогіки та філософії освіти існує актуальна необхідність чіткого визначення того, що має давати інформатика сучасному вчителю, а також, що в неї спільного і відмінного порівняно з формуванням інформаційних компетенцій для інших категорій фахівців. Існує достатньо широкий перелік критеріїв, що визначають готовність учителя використовувати новітні інформаційно-комп'ютерні технології в навчально-виховному процесі та в процесі особистісно-професійного самовдосконалення. «Критеріями готовності вчителя школи до використання інформаційних технологій визначено рівень навичок кваліфікованого користувача комп'ютерної техніки; знань особливостей використання комп'ютерної техніки в школі; вмінь використовувати комп'ютерну техніку на уроці в початковій школі, здійснювати пошук інформації, отримувати нові знання та здійснювати самоосвіту засобами новітніх інформаційних технологій, створювати власні дидактичні матеріали засобами новітніх інформаційних технологій, діагностувати рівень навчальних досягнень учнів засобами новітніх інформаційних технологій, здійснювати організаційну діяльність та планування засобами новітніх інформаційних технологій, використовувати новітні інформаційні технології для наукової діяльності та під час підготовки дипломної роботи» [14, с. 10]. Таким чином, інформаційно-комунікаційні компетентності вчителя значно підвищують його успішність в особистісно-професійній самореалізації. «Успішною умовою професійної діяльності вчителя є його професійна компетентність у галузі використання комп'ютерних і телекомунікаційних технологій. Професійна підготовка майбутнього вчителя включає, крім того, формування готовності майбутнього вчителя до практичної педагогічної діяльності» [10, с. 296]. Отже, успішний вчитель, що може організувати та керувати педагогічним процесом становлення, творчості та саморозвитку своїх учнів і вихованців, відзначається тим, що знання і компетентності інформаційно-комунікаційного гатунку він

може ефективно використовувати для досягнення інноваційно-гуманістичних цілей, що стоять перед сучасною школою.

Одним з найважливіших аспектів проблематики формування інформаційної культури майбутніх педагогів у вітчизняних вишах є стан інформатизації українських педагогічних університетів, який порівняно з деякими університетами розвинених країн світу, особливо європейських, ще не є конкурентоспроможним. У зв'язку з цим існує нагальна необхідність наскрізної інформатизації культурних просторів українських педагогічних вишів, які всіляко прагнуть бути рівноцінними партнерами відповідним установам у європейських країнах. «Дуже корисним для України буде вивчення досвіду країн ЄС, у яких багато зроблено для того, щоб зорієнтувати вищу освіту на підготовку людей, що живуть та працюють в умовах інформаційного суспільства. Європейська ініціатива передбачає вдосконалення системи Інтернет та мультимедійних ресурсів, їх використання в процесі навчання та засвоєнні нових професій, а також у розвитку нових навичок праці, адаптованості та творчого підходу до роботи, прагнення до розширення знань. Взнявши на озброєння європейський досвід створення та використання інформаційно-комунікаційних технологій у системі освіти, Україна може значно пришвидшити їх упровадження в національну освітню систему. Державні органи нашої країни підтримують процес інформатизації освіти, багато роблять для забезпечення освітніх закладів комп'ютерною технікою, сучасними засобами навчання, однак криза в економічній сфері суттєво стримує цей глобальний процес» [1, с. 724]. Саме фінансово-економічні та матеріально-технічні проблеми, що існують в сучасних політико-економічних реаліях в українських педагогічних університетів, значною мірою звужують можливості всебічної інформатизації та модернізації навчального, культурного, організаційного простору ВНЗ. З іншого боку, у свідомості сучасних студентів і педагогів уже чітко сформувалося глибоке розуміння необхідності самовдосконалюватися у напрямі підвищення особистісно-компетентнісного рівня інформаційної культури.

Усі усвідомлюють, що на шляху до входження в єдину європейську сім'ю народів, особливу роль відіграє освіта, адже саме від освіченості населення залежить можливість країни розвиватися інноваційно-модернізаційним шляхом. Система освіти має якнайшвидше адаптувати всі аспекти своєї діяльності, у тому числі і культурно-інформаційні, до провідних вимог європейської освіти. «Сьогодні в нашій країні відбувається становлення системи освіти, орієнтованої на входження в європейський освітній простір. Учитель перестав бути основним джерелом знань для учнів, які черпають інформацію з інших джерел: телебачення, відеофільми, комп'ютерні програми, Інтернет тощо. Інформатизація суспільства зумовлює необхідність інформатизації системи освіти» [4, с. 156]. Як показує досвід розвинених європейських та північноамериканських країн, успішною може бути тільки та освітня система, що випереджальним чином відповідає на виклики епохи. Сьогодні успішною може бути виключно інтегрально інформатизована освіта.

У нашій країні поки що важко говорити про відповідний розвиненим країнам рівень інформатизації вищої педагогічної освіти і освіти в цілому. Річ у тім, що в Європі і США активна і цілеспрямована інформатизація освіти розпочалася понад 30 років тому: «У США вже в 1984/1985 навчальному році майже 15 000 000 учнів та 500 000 учителів мали можливість використовувати комп'ютери в навчальному процесі, що дало можливість масового застосування електро-

них обчислювальних машин для навчання та виховання не тільки в навчальному закладі, але й дома, у сім'ї. Засоби, методи використання та можливості новітніх інформаційних технологій значно підвищили ефективність і позакласних занять, які користуються особливою популярністю, через меншу регламентованість, ніж шкільна урочна система. На сьогодні в США діє загальнонаціональна програма «Глобальна інформаційна інфраструктура». Також у рамках програми «Зоряні школи» розпочинається використання супутникового телебачення для реалізації навчальних завдань. 1982 рік був оголошений ЮНЕСКО «Роком інформатики». В Англії та Франції були розроблені державні програми комп'ютеризації освіти. У межах реалізації цих програм створені Банки програм, які рекомендуються для використання в навчальному процесі; проведена масова перепідготовка викладачів; забезпечено впровадження ПК у систему освіти» [5, с. 274]. Таким чином, принаймні в часовому вимірі ми значно відстаємо від провідних країн світу, адже 30 років для інформаційної цивілізації є часом, коли змінилося вже багато поколінь комп'ютерної техніки, а також світоглядне її сприйняття новими поколіннями людей, що живуть у країнах, що розвиваються по інноваційному шляху. З іншого боку, інформаційно-технологічна сфера дуже гнучка і прозора, а отже, модернізувати освіту з точки зору інтегративного залучення корисних для навчально-виховного й організаційного процесу можна і випереджальними темпами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бессалова Т. В. Болонський процес та інформатизація вищої школи України / Тетяна Бессалова // Гілея : науковий вісник : зб. наук. праць – К. : ВІР УАН, 2013. – Вип. 72, № 5. – С. 721–725.
2. Гончаров В. І. Інформатизація освіти як потреба її модернізації: другий етап / Володимир Гончаров // Гілея : науковий вісник : зб. наук. праць. – К. : ВІР УАН, 2012. – Вип. 59, № 4. – С. 622–626.
3. Журавський В. С. Україна на шляху до інформаційного суспільства / В. С. Журавський, М. К. Родіонов, І. Б. Жилияєв. – К. : ІВЦ Вид-во «Політехніка», 2004. – 484 с.
4. Зорочкіна Т. Роль інформаційних технологій у підготовці вчителів до здійснення індивідуального підходу до учнів початкових класів / Т. Зорочкіна // Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. праць. – Слов'янськ : СДПУ, 2010. – Вип. ІІІ, ч. ІІ. – С. 156–162.

REFERENCES

1. Bessalova T. V. The Bologna Process and informatization of higher school in Ukraine / Tetyana Bessalova // Hileia: naukovyi visnyk. Collection of research papers – K. : VIR UAN, 2013. – № 72 (5). – P. 721–725.
2. Honcharov V. I. Informatization of education: current stage (problems and prospects) / Volodymyr Honcharov // Hileia: naukovyi visnyk. Collection of research papers – K. : VIR UAN, 2012. – № 58 (3). – P. 514–520.
3. Zhuravskiy V. S. Ukraine on its way to informational society / V. S. Zhuravskiy, M. K. Rodionov, I. B. Zhylyaiiev. – K. : IVTs Vydavnytstvo «Politekhnikha», 2004. – 484 p.
4. Zorochkina T. The role of information technologies in training teachers to implement individual approach to primary school pupils / T. Zorochkina // Humanization of the educational

- 5. Кивлюк О. П.** Соціально-педагогічні аспекти інформатизації освіти в процесі розвитку інформаційного суспільства / Ольга Кивлюк // Гілея : науковий вісник : зб. наук. праць. – К., 2009. – Вип. 18. – С. 270–277.
- 6. Клименко А. О.** Формування інформаційної культури майбутніх педагогів у навчальній діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Анатолій Клименко. – Тернопіль, 2010. – 19 с.
- 7. Олійник А. І.** Інформаційні технології як основа і засіб реалізації інноваційних процесів в сучасній освіті : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.10 «Філософія освіти» / Анатолій Олійник. – К., 2008. – 22 с.
- 8. Полякова Т. И.** Информационная культура современного педагога как фактор его профессионального развития : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Татьяна Полякова. – СПб., 2005. – 209 с.
- 9. Руденко В. Д.** Інформаційно-телекомунікаційні технології в освіті / В. Д. Руденко // Енциклопедія освіти / голов. ред. : В. Г. Кремень. – К. : Юрінком-Інтер, 2008 – С. 364–365.
- 10. Сергійчук О.** Роль інноваційних педагогічних технологій у підготовці майбутніх учителів / Олена Сергійчук, Алла Сембрат // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» : зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2013. – Вип. 28, т. 2. – С. 293–298.
- 11. Синчишина О. А.** Інформаційні технології у розвитку професійної компетентності вчителів початкової школи в системі післядипломної освіти / О. А. Синчишина // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. праць / Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. – Рівне : РДГУ, 2013. – Вип. 7 (50). – С. 166–168.
- 12. Скубашевська О. С.** Філософія інноваційного розвитку освіти в умовах становлення інформаційного суспільства в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філос. наук : спец. 09.00.10 «Філософія освіти» / Ольга Скубашевська. – К., 2010. – 33 с.
- 13. Степанов В. Ю.** Інформаційна культура особистості в освіті / В. Ю. Степанов // Вісник Харківської державної академії культури : зб. наук. праць. – Харків : ХДАК, 2012. – Вип. 37. – С. 276–284.
- 14. Суховірський О. В.** Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до використання інформаційних технологій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Олег Суховірський. – К., 2005 – 26 с.
- 15. Шевчук Л. Д.** Основи методичної системи навчання прикладної інформатики студентів індустріально-педагогічних спеціальностей / Л. Д. Шевчук // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 2 : Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 8 (15). – С. 109–115.
- process: scientific research journal. – Sloviansk : SDPU, 2010. – № LII, Part II. – P. 156–162.
- 5. Kyvliuk O. P.** Social and pedagogical aspects of informatization of education in the development of the information society / Olha Kyvliuk // Hileia (naukovyi visnyk): Collection of scientific papers. – K., 2009. – № 18. – P. 270–277.
- 6. Klymenko A. O.** Formation of informational culture of the future teachers in educational activities. Thesis abstract for the degree of candidate of pedagogical sciences : Specialty 13.00.04 «Theory and methodics of professional education» / Anatolii Klymenko. – Ternopil, 2010. – 19 p.
- 7. Oliinyk A. I.** Informational technologies as a basis and a way of realization of innovative processes in modern education : Specialty 09.00.10 «Philosophy of education» / Anatolii Oliinyk. – K., 2008. – 22 p.
- 8. Poliakova T. Y.** Information culture of the modern teacher as the factor of his professional development : Specialty 13.00.01 «General pedagogy, the history of pedagogy and education» / Tatiana Poliakova. – Sankt-Peterburh, 2005. – 209 p.
- 9. Rudenko V. D.** Information and telecommunication technologies in education / V. D. Rudenko // Encyclopedia of education / Head editor : V. H. Kremen – K. : Yurinkom-Inter, 2008 – P. 364–365.
- 10. Serhiychuk O.** The role of innovative educational technologies in preparation of future teachers / Olena Serhiichuk, Alla Sembrat // Humanitarnyi visnyk DVNZ «Pereiaslav-Khmelnytskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Hryhoriia Skovorody» : Collection of scientific works. – Pereiaslav-Khmelnytskyi, 2013. – № 28, Volume II. – P. 293–298.
- 11. Synchshyna O. A.** Informational technologies in the development of professional competence of primary school teachers in the system of postgraduate education / O. A. Synchshyna // Updating content, forms and methods of training and education in educational institutions: Collection of scientific works. Naukovi zapysky Rivnenskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu. – Rivne : RDHU, 2013. – № 7 (50). – P. 166–168.
- 12. Skubashevsk O. S.** The philosophy of innovative development of education in the formation of information society in Ukraine : Specialty 09.00.10 «Philosophy of education» / Olha Skubashevsk – K., 2010. – 33 p.
- 13. Stepanov V. Y.** Personal informational culture in education / V. Y. Stepanov // Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii kultury : Collection of scientific works. – Kharkiv : KhDAK, 2012. – № 37. – P. 276–284.
- 14. Sukhovirskiy O. V.** Preparation of future elementary school teachers to use information technologies : Specialty 13.00.04 «Theory and Methods of Professional Education» / Oleh Sukhovirskiy. – K., 2005 – 26 p.
- 15. Shevchuk L. D.** Basics of methodical system of training applied informatics for students of industrial and pedagogical qualifications / L. D. Shevchuk // The scientific journal of the National Dragomanov Pedagogical University. Series 2 : Computer-oriented educational systems. – K. : Vydavnytstvo NPU im. M. P. Drahomanova, 2010. – № 8 (15). – P. 109–115.